

Rákosliget

1996. november

II. évfolyam 5. szám

Díszpolgáraink

Meghitt, bensőséges hangulatú ünnepség keretében adta át Kátai Péter polgármester a kerület első díszpolgári címeit október 23-án a Dózsa Művelődési Házban.

Az Önkormányzat Képviselő-testülete posztumusz díszpolgári címet adományozott Dr. Bartók Albertnek három évtizedes helytörténeti kutató- és gyűjtőmunkájának elismeréseként. A kitüntető címet húga, Weingardtné Bartók Magdolna vette át.

Csekovszky Árpád Munkácsy-díjas keramikumművész négy évtizedes pályafutása, emberi és szakmai példamutatása elismeréseként választották a kerület díszpolgárává.

A milicentenárium alkalmából tavasszal megalapított díszpolgári cím első alkalommal történt átadására rendezett gálaműsorban fellépett a Liszt Ferenc Vegyeskar, a Liget Kamarazenekar, Kováts Kolos operaénekes és Gáti Oszkár színművész, aki Bartók Albert emlékére Kosztolányi Dezső *Halotti beszéd*, Csekovszky Árpád tiszteletére pedig Kosztolányi *Hajnali részegség* című versét mondta el.

A műsort és a díjátadást a hivatalos ünnepségeken csak ritkán érezhető meghitt hangulat, melegség hatotta át, ami a program összállítóinak és az előadók nagy érdeme.

Dr. Bartók Albert

Rákoskeresztúron született 1912-ben. Apja, Bartók János több évtizeden át gyűjtötte szülőfaluja történetének dokumentumait, a helytörténet iránti elhivatottságot tőle örökölte.

Jogi diplomájának megszerzését követően a helyi közigazgatásban dolgozott. Az 1960-as évek elején egyik alapítója volt a kerületi honismereti csoportnak és a Rákosmenti Helytörténeti Gyűjteménynek. Három évtizeden át gyűjtötte és rendszerezte a kerületre vonatkozó emlékeket, iratokat, fényképeket, újságokat, visszaemlékezéseket, statisztikákat - részben kerületi emberektől, részben pedig levéltári, könyvtári kutatómunka eredményeként.

Az összegyűjtött és rendszerezett anyag publikálását is megkezdte. Rákoskeresztúr történetéből három kötet jelent meg, s ő rendezte sajtó alá Rákoscsaba történetét is. Számos cikke jelent meg a *Honismeret* c. folyóiratban. Helyismerete és helytörténeti munkássága alapján 1991-ben a Képviselő-testület őt választotta a közterületek elnevezését véleményező külső bizottság elnökévé.

1992-ben, 80 évesen, néhány héttel halála előtt még átvehette a Fővárosi Közgyűlés által adományozott *Budapestért* kitüntetését. 1992. december 21-én hunyt el.

Rákosligeten lakott, a III. utcában. Mi, ligetiek úgy is ismerhettük őt, mint Gregor József operaénekes nevelőapját.

Csekovszky Árpád

Munkácsy-díjas keramikumművész, az Iparművészeti Főiskola nyugalmazott címzetes egyetemi tanára. 1931-ben született Csikóstöttösön. Gyermekként került Rákosligetre, s azóta is itt él és dolgozik. 1956-ban szerzett diplomát a Magyar Iparművészeti Főiskola kerámia szakán. 1957 óta tanít a főiskolán, tagja a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének, a Magyar Keramikusok Társaságának, a Nemzetközi Kerámia Akadémiának és a Művészeti Alapnak. Négy évtizedes tanári munkája mellett a szakmai közélet számos területén is aktívan tevékenykedett.

Rákosligeten saját műtermében dolgozik, elsősorban az építészethez kapcsolódó alkotásokat, plasztikákat, illetve egyedi kerámiákat készít. Kerületünkben is találkozhatunk alkotásaival, így többek között a Városháza előcsarnokában álló szökőkúttal, a Fuchs-kastély előtt álló szökőkút plasztikával vagy a Sima utcai óvoda belső terének színes kerámiáival.

Több más elismerés mellett 1962-ben vehette át a Munkácsy-díjat, 1977-ben pedig az Erdemes Művész kitüntetését. Műveivel találkozhattak a tárlatlátogatók Prágában, Helsinkiben, Londonban, Washingtonban és Isztambulban is. A kerületben legutóbb 1992-ben, az Erdős Renée Házban volt önálló kiállítása.

1994-ben elnöke volt, s jelenleg is elnökségi tagja a Rákosligeti Polgári Körnek.

Kitüntetés '56 évfordulóján

Az 1956-os forradalom és szabadságharc során tanúsított helytállása elismeréseként Göncz Árpád köztársasági elnök Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt kitüntetésben részesítette Zsámbokréty Zénót, akit a forradalom leverését követő megtorlások idején börtönbüntetésre ítélték. A kitüntetést Kátai Péter polgármester adta át a forradalom 40. évfordulóján, október 23-án, a díszpolgári címek átadását követően Dózsa Művelődési Ház aulájában.

Mind az évfordulóhoz, mind az elismerés rangjához méltóbb lett volna, ha a kitüntetés átadására az ünnepi gálaműsor keretében került volna sor...

Lapunk a Csaba - Liget Alapítvány támogatásával jelenik meg.

Találkozás és emlékezés régirákosligetiakkal

Bensőséges kis klubestnek volt színhelye október 15-én délután a Rákosligeti Közösségi Ház, az egykori Polgári Kör. A Rákosligeti Polgári Kör programjába vette, hogy egy találkozássra, beszélgetésre meghívja azokat a köztisztviselőket, akik egykor Rákosligeten laktak, innen elszármaztak, és szívesen felidéznek azon emlékeiket, élményeiket, melyek e településhez, az itt élő emberekhez kötötték őket. Annál is inkább szorgalmazzuk e programot, mivel közeleg Rákosliget fennállásának 100. évfordulója. Így talán az itt élő régiek és az új letelepültek is jobban megismerik e térség múltját, jelenét, és részt vehetnek a jövő formálásában.

Így került sor a fent említett időpontban két kiváló képzőművésszel történt találkozásra. Egyik vendégünk Márk Tivadar jelmeztervező volt, aki 52 évig élt Rákosligeten. Kosuth-díjas, Kiváló és Erdemes Művész, az Operaház örökös tagja. Másik vendégünk Bényi László festőművész volt, aki Rákosligeten született. Sokoldalú ember, művészettörténész, művészeti író, vezető munkatársa volt a Magyar Nemzeti Galériának. Több művészeti díj birtokosa, s kitüntették a Magyar Köztársaság aranykoszorúval díszített csillagrendjével is.

A találkozás kapcsán mindkét mestertől néhány alkotást kiállítottunk a Közösségi Ház kamaratermében, ahol a beszélgetésre is sor került. A termet zsúfolásig megtöltötték az érdeklődők.

Parrag Emil festőművész, a Polgári Kör elnöke mutatata be a két vendéget, valamint Kovács Istvánt, a ligeti cserkészcsapat vezetőjét. (Márk Tivadar és Bényi László alapító tagjai voltak a rákosligeti cserkészcsapatnak 1926-ban.) Ezt követően röviden, szinte csak villanásszerűen, a teljesség igénye nélkül ismertem meg a két mester terjedelmes és gazdag életútját.

Márk Tivadar

1908-ban született Budapesten. 1934-ben került a Magyar Királyi Operaházhoz. Oláh Gusztáv szerződtette a fiatal művészt. 43 éven át dolgozott az Operaházban, ahol segítőtársa volt testvérhúga, Márk Edit, az Opera varrodájának vezetője. Márk Tivadar reneszánsz típusú ember: átfogó vilásképe, hatalmas művelődéstörténeti, művészettörténeti és esztétikai ismeretei vannak. Több nyelven beszél, beutazta Európát és a fél világot. Vallomása szerint a tervezés öröme és szórakozás a számára. Ezért lehet őt boldog embernek tekinteni.

Bényi László

Rákosligeten született 1909-ben. 1931 és 1933 között Aba-Novák szabadiskolájában tanult, s emellett a bölcsészkar művészettörténeti előadásait látogatta. Már fiatalon a természeti táj és annak festői ábrázolása vonzotta. Erről tanúskodnak az 1930-ban festett, Rákos-patak híddal és Rákoskeresztúri malom c. képei. Sokat utazott, sokszor járt Erdélyben. Életéről számos monográfia, illetve nagy színes album jelent meg. Ezekben olvasható, hogy festészete hazai gyökerekből táplálkozó, személyes karakterű, színvilága egyéni, expresszív erejű. Mindig nagy szeretettel beszélt, írt Rákosligetről, az itt élő emberekről és azok életéről.

E rövid ismertető után megkértem a vendégeket, hogy ők beszéljenek a régi Ligetről és életükről. Friss, életszerű beszámolókat halhattunk. Felidézve egy kis város színes világát, a sportot, a művelődést, az akkori Polgári Kör színjátszó műsorát, a község kereskedőinek, iparosainak, polgárainak mindennapi életét, az izgalmas kuglicsatakat. A jelenlévők kérdéseire alig győzték a válaszokat. Bényi László arról is szólt, hogy a rákosligeti általános iskolában ő hozta létre Európa első gyermekmúzeumát - erről 1951-ben a *Magyar Nemzet* is megemlékezett.

Még a találkozó előtt megmutattam nekik az újjáépített és rendbehozott háborús emlékművet a Hősök terén. A felvett neveket érdeklődve olvasták végig, sok ismerős névvel találkoztak. Elmondtam nekik, hogy a centenáriumi kapcsán tervezzük egy kiadvány megjelentetését és egy emlékkő felállítását is parkban. Este lévén rácsodálkoztak a toronyóra kivilágított számlapjára, amely szintén egy újabb színfoltja Ligetnek.

Késő estebe nyúlt a beszélgetés, 10 óra körül vittem őket vissza az Őrs vezér téri metró végállomáshoz. Útközben egyre csak azt hallottam tőlük, milyen jó és tartalmas volt ez a néhány óra, amelyet itt töltöttek a rákosligeti társaságában a régi Polgári Körben.

CSEKOVSKY ÁRPÁD

A rákosligeti izraelita közösség imaháza

Bár aránylag kicsi, de aktív imaközösség építette az imaházat 1920-ban a XVII. utcában, amely a gödöllői egyházhoz tartozott. A II. világháború szörnyűségei elsöpörték az egyház tagjait, utoljára Gózon Gyula bácsi próbálta összeszedni Pünkösdre a megmaradtakat, szép zölddel fel is díszítette az imaházat, de mivel nem tudtak tízen összejönni, ez a közös imádság elmaradt. Ezzel meg is szűnt itt az egyházi élet.

Később, 1953 és 1982 között bíróság működött az épületben. Ma üresen áll...

KOVÁCS ISTVÁN

Október 16-án lakossági fórumon ismertették a tervezők a Hungarocamion Cinkotai úti telephelyére készített részletes rendezési tervet. A Képviselő-testület másnap tárgyalta az előterjesztést, és jóváhagyta azt. A Hungarocamion privatizációját követően a telephelyen több, önálló cég kezd meg, illetve folytatja működését, többé-kevésbé a korábbiakhoz hasonló profillal. Az elfogadott terv nem engedi meg, hogy a környezetet a jelenleginél jobban terheljék az ott folyó tevékenységek, és pontosan megszabja azt is, hogy a telephelyen hol és milyen zöldfelületet (gyep, cserje- és fasor) kell a tulajdonosoknak kialakítaniuk.

*****

Teljeskörű építési tilalmat rendelt el a Képviselő-testület a Gyöngygyűk utca mögötti, zártkertként használt ingatlanokra 1998 végéig, abból a célból, hogy az esetleges építkezések a későbbiek során - kedvező döntés esetén - ne jelentenek akadályt a terület rendezése, az utcák kialakítása és a közművek kiépítése előtt.

Rákosliget története VIII.

Tovább idézve Bélley Géza rákosligeti jegyző beszámolóját, a következőket olvashatjuk: "Hogy a forradalmi feszültség, amely az ország legtöbb községében a rend teljes felbomlásáig fajult, itt szépen levezetődjék, a Nemzeti Tanács végrehajtó bizottsága minden tőle telhetőt megtett arra nézve, hogy nem csak ellentétbe ne kerüljön a község elöljáróságával, vagy bármely tényezőjével, hanem még a legkisebb súrlódást is elkerülje. Ezért a községi képviselőtestület helyét nem foglalta el (mint máshol tették a Nemzeti Tanácsok), hanem csak egy kiküldötttel képviseltette magát a képviselőtestületi üléseken."

"A Nemzeti Tanácsnak azon módszerét, amely szerint csak a szükséges tennivalók elintézésére szorítkozott s óvakodott a mindenáron való nagy cselekedetektől, a tanács elnöke, Hackenberger László gyógyszerész vezette be, s így elsősorban neki köszönhető, hogy községünk elkerülte a nagyobb megrázkódtatást."

Ellátási gondok természetesen Rákosligeten is jelentkeztek. Erre utal az a levél, amelyet a Közellátási Minisztériumba írt a Nemzeti Tanács: "Rákosligeten elrekvirálandó-e a köztisztviselők egy évi liszt készletéből az egy hónapra eső mennyiség? Rákosligeten ugyanis termeléssel senki sem foglalkozik, itt másféle készlet nincsen, s általános élelmiszer hiányban szenvedő lakosságunkat a requirálás végrehajtása erősen sújtaná." Mire a válasz megérkezett, túlhaladt rajta az idő.

Folytatva Bélley írását: "Községünkben már 1918 december havában érezhető volt a kommunista agitációja és szervezkedése. Budapestről kikerült röpczedulákkal árasztották el a községet, s idegen agitátorok igyekeztek a lakosságot megnyerni a kommunizmusnak. (...) Már ekkor oly eszközökkel dolgoztak, természetesen még titokban, melyek alkalmasak voltak a lakosság megfélemlítésére, nevezetesen: Rákosligeten elhíresztelték, hogy a közvetlen szomszédos Rákoskeresztúr község kommunistái megfognak bennünket támadni, Rákoskeresztúron pedig azt a hírt terjesztették, hogy Rákosliget kommunista lakossága fog betörni fegyveresen Rákoskeresztúr községbe, s ott a gazdák vagyonát elfogja venni. Hogy ezen híresztelések mindkét községben minél nagyobb hitelre találjanak, minden éjjel erős puska tüzelést intéztek Rákoskeresztúrról községünk felé és viszont. Ezen éjjeli lövöldözések mindinkább erősödtek, úgy hogy karácsony éjjelén oly erős puska és kézigranát tüzelés indult meg mindkét község területén, hogy mindnyájan elhittük, hogy a beigért támadás tényleg az éjjel befog következni."

Talán erre készülve született meg a következő szövegezésű igazolvány 1918. december 30-án: "Igazolvány mellyel Rákosliget nagyközség Elöljárósága továbbá a rákosligeti Nemzeti Tanács, valamint a Szocialdemokrata párt-szervezet és az itteni hadviselt katonák szövetsége szükségét látja annak, hogy községünkben az arra hivatott és megbízható egyének fegyverrel láttassanak el, hasonlóan a szomszéd községben már meglévő állapottal. Fent nevezett testületek megbízzák Dengl Mihály és delegált társait, hogy a fenti célra 150, azaz százötven fegyvert, tölténnyel átvehessenek." Az igazolvány aláírói: Stettri Félix a Katonaszövetség részéről, Hackenberger László, Neumann Ferenc, a Nemzeti Tanács másod-elnöke és Holnapy Ernő, a Szocialdemokrata Párt helyi titkára.

(Folytatjuk)
DR. DOMBÓVÁRI ANTAL

Miért?!

"Ha az ember lelkében nincs rend,
Nem képes rendet teremteni önmaga körül..."
(Ezra Pound)

Miért nem maradhatnak meg értékeink, miért nem maradhatnak tisztán, rendben parkjaink, környezetünk? Miért van az, hogy mindig akad valaki, aki nem tudja elviselni maga körül a szépet és a jót? Vandalizmusról van szó "csupán" vagy valami másról is? Elvesztett volna az egymás iránt érzett tisztelet és a közösségeink és lakóhelyünk iránt érzett felelősségtudat? Kérdőjelek sokasodnak sokunkban hazafelé menet vagy séta közben.

A Hősök terei új buszváró üvegfalát bezúzták már a felállítását követően. A telefonfülkéket rendszeresen rongálják. Szemét itt is, ott is, az utcai szemégyűjtőket felgyűjtják, lerúgják. Augusztusban a helyreállított I. világháborús hősi emlékmű melletti padokat is felújították. Alig több mint két hónap telt még csak el azóta, de az egyik pad hátlapja már eltűnt. Gondolom, belátható, hogy ugyanazon értékek folyamatos, újra és újra elvégzendő helyreállítása - akár az esztétikum, akár a balesetveszély elhárítása az oka - újabb területek, utcák szépítésétől vonhatja el a pénzt...

DOMBÓVÁRI CSABA

Tisztelt Rákosligetiek!

A Rákosligeti Polgári Kör 1996. november 12-én tartja társasági összejövetelét a Rákosligeti Közösségi Házban. Az este 18 órakor kezdődő, hangulatos, vendéglátással egybekötött rendezvényre a társaság tagjain kívül szívesen látjuk azokat is, akik korábbi rendezvényeinken (Novák-est, Márk-Bényi est) is részt vettek, és azokat is, akik szívesen részt vennének az egyesülettel kapcsolatos tevékenységekben, illetve tagjaink sorába kívánnak lépni.

Tisztelettel

Rákosligeti Polgári Kör
vezetősége

Lapunk szeptemberi számában a VII. utcai útépítő közösség pályázatáról szóló híradásunkban pontatlanul szerepelt a támogatás összege. A pályázat útján elnyert önkormányzati támogatás pontos összege 900.000.- Ft. Az érintettektől ezúton is elnézést kérünk!

Szerkesztőség

Felhívás

A rákosligeti I. világháborús emlékmű helyreállítása kapcsán sokak részéről megfogalmazódott az az igény, hogy emléket állítsunk azoknak a ligetieknek is, akik a II. világháború során haltak hősi halált.

Mivel róluk semmilyen hivatalos listáról nincs tudomásunk, kérjük a Kedves Olvasót, ha tudomással bír ilyen emberekről, túlélőkről, hozzátartozókról, keressenek meg levélben vagy telefonon, szükség esetén személyesen, és közöljék az elesettek adatait. (Cím: 1172 Budapest I. utca 23., 257-6999)

A cél érdekében történő fáradozásait köszönöm.

DR. DOMBÓVÁRI ANTAL
Rákosmenti Helytörténeti Gyűjtemény vezetője

A RÁKOSLIGETI KÖZÖSSÉGI HÁZ

novemberi-decemberi programjai közül az alábbiakra szeretnénk külön is felhívni figyelmüket:

PÉNTEK 21 KLUB

- november 8.: S TEXAS
 november 15.: FERENCZY GYÖRGY és a HERFLI DAVIDSON (Lemezbemutató klubturné induló bulija - a hónap koncertje!)
 november 22.: JEFFERSON BLUES BIG BAND
 november 29.: C.E.T. (Közép-Európai Idő) ex-Fragile Show
 december 6.: LUCKY BLUES
 december 13.: PHANTOMAS
 december 20.: C.E.T. (Karácsonyi és évbúcsúztató rendezvény - a hónap koncertje!)

NOSZTALGIA TÁNCESZTEK

- november 16.: FUNNY FAMILY
 november 30.: BEAT BOX STAFÉTA
 december 14.: STEX

MŰVÉSZETI SZALON - december 3-án, kedden 18.30-kor: rákosligeti képző- és iparművészek kiállítása, valamint zenei bemutató R. Szabó István és Dely Csaba ligeti zeneszerzők műveiből (a kiállítás december 14-ig tekinthető meg)

MATINÉ-SZÍNHÁZ

- november 10-én, vasárnap délelőtt 11 órakor a Mosoly Meseszínpad előadásában Koffler Gizella Banyabánát c. darabja;

- december 8-án, vasárnap délelőtt 11 órakor: Jön a Mikulás! - a Garabonciás együttes gyermekműsora

TANFOLYAMOK - balett kezdőknek és haladóknak (kedden és csütörtökön), jazzbalett (hétfőn és szerdán), női torna - callanetics (hétfőn és szerdán), kushido karate-do gyerekeknek és felnőtteknek (hétfőn és szerdán), rock and roll táncanfolyam gyerekeknek, fiataloknak és felnőtteknek egyaránt (péntekenként)

Évszázadok a Rákosmentén

Az Önkormányzat által a millicentenárium alkalmából megjelentetett, Kézdi Nagy Géza szerkesztette *Évszázadok a Rákosmentén* c. tanulmánykötetet az október 23-i ünnepi műsort követően mutatták be a nagyközönségnek a Dózsa Művelődési Házban.

A kilenc tanulmányt és számos fotót tartalmazó kötet a kerületet alkotó egykori községek múltját, néprajzát, a környék természetrajzát, a kerületi képzőművészeti életet és a jelentősebb önszerveződő közösségeket mutatja be.

*****

Vitathatatlan erénye a kötetnek, hogy első ízben próbálkozik a nagyközönség számára (is) érdekes, olvasmányos, ugyanakkor szakmailag is alapos, több területet átfogó ismertetést nyújtani a kerület múltjáról és jelenéről. A megjelent mű azonban, sajnos, nem tükrözi az eredeti kiadói szándékot. Rákosliget, Rákoshegy, Rákoskert vagy Rákoscscaba-Újtelep polgárai nem sokat tudhatnak meg szűkebb pátriájuk történetéről.

A kötet belső arányai felborultak: a három régészeti tanulmány és a két Árpád-kori település - Rákoscscaba és Rákoskeresztúr - részletesen tárgyalt történelme mellett a helytörténeti fejezet - sajátos szerkesztői koncepció alapján - csak 1914-ig tárgyalja a történeteket. Pedig épp ez az a fejezet, amely - nyilván rövidebben, de - bemutatnivaló a fiatalabb városrészek múltját is. Ezzel szemben Rákosligetről mindössze 24 sort olvashatunk, Rákoshegyről és Rákoskertről pedig még annyit sem.

Épp az 1920-as, 1930-as évek maradtak ki, az az időszak, amelyben a ma már alig élő, de feleleveníteni szándékozott polgári, közösségi hagyományok gyökereznek, az az időszak, amelyről az idősebb nemzedéknek még személyes emlékei, élményei vannak, a

fiatalabbak viszont csak szüleik, nagyszüleik elbeszéléseiből ismerhetik. A Rákos menti községek életében nem 1914, hanem 1950 jelentett történelmi cezúrát, amikor is - megszüntetve önállóságukat - Budapesthez csatolták őket.

A polgári élet hagyományairól szóló részben sem esik egyetlen szó sem a régi ligeti egyesületekről - a Polgári Körrel, a RAC-ról és a többi társaságról. Igazán nagy kár, hogy az ősi települések mellett a fiatalabb városrészek nem kaphatták meg az őket megillető helyet a kötetben.

Nagyon hiányzik a kötetből egy szociográfiai-demográfiai tanulmány, amelyből kiderülhetne, tulajdonképpen kik is élnek ma a XVII. kerületben. A kerületi képzőművészeket bemutató fejezet mellől hiányzik egy olyan írás, amely a kerületben élő, illetve a kerülethez kötődő, más művészeti ágakban (irodalom, zene, film, színház) alkotó művészeket, illetve előadóművészeket mutatja be. Hiába keressük. Gregor József vagy Ragályi Elemér nevét meg sem említi a kötet - hogy csak két ismert, Rákosligetről indult művészt említsünk.

DOMBÓVÁRI CSABA

Rákosliget

A RÁKOSLIGETIEK LAPJA

KIADJA: DATUS BT
 FELELŐS VEZETŐ: TAKÁCS LÁSZLÓ
 FŐSZERKESZTŐ: DOMBÓVÁRI CSABA
 SZERKESZTŐSÉG: 1171 BUDAPEST, SZIGETCSÉP UTCA 108.
 LEVÉLCÍM: 1172 BUDAPEST, I. UTCA 23.
 NYOMTATÁS: DATUS BT NYOMDAJA